Olli Mäenpää
12.4.2018

Lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 17/2018 vp)

Rikosasian siirtäminen toiselle syyttäjälle

Lakiehdotuksen 21 §:n mukaan syyttäjä voisi antaa käsiteltävänään olevan rikosasian toisen syyttäjän tehtäväksi tämän suostumuksella, jos se on asian laatu ja muut seikat huomioon ottaen tarkoituksenmukaista. Tällainen rikosasian siirtäminen toiselle syyttäjälle edellyttäisi lisäksi kummankin syyttäjän esimiehen suostumusta.

Säännösehdotuksen perustelujen mukaan siirtäminen voisi tapahtua esimerkiksi silloin, kun jutun asianosaiset ovat muuttaneet toiselle paikkakunnalle. Syyttäjien esimiesten suostumus olisi siirtämisen edellytys, jotta esimiehet voisivat arvioida siirrettävän rikosasian aiheuttamaa työmäärää sekä siirtämisen muita edellytyksiä ja tarkoituksenmukaisuutta.

Ehdotettu sääntely, jonka mukaan yksittäistä lainkäyttöasiaa ja siinä tehtävää ratkaisua valmisteleva virkamies voisi oma-aloitteisesti ja viime kädessä tarkoituksenmukaisuusarvioon perustuen antaa virkatehtäviinsä kuuluvan asian toisen virkamiehen tehtäväksi, on virkavastuun perusteiden, virkamiehen tehtävien lakisidonnaisuuden ja syyttäjäntehtävän riippumattomuuden kannalta varsin ongelmallinen. Ongelmallisuutta tosin lieventää jonkin verran se, että tehtävän siirtäminen edellyttäisi esimiehen suostumusta.

Virkamiesoikeudellisena lähtökohtana on, että virkamiehen velvollisuuksiin kuuluu itse huolehtia virkatehtäviensä suorittamisesta sovellettavan lain rajoissa. Virkamies myös vastaa itse tehtäviensä suorittamisesta. Virkatehtävien siirtäminen toiselle virkamiehelle ei ole mahdollista, ellei siitä nimenomaisesti säädetä laissa. Tällaiselle virkatehtävien siirtämistä koskevalle delegointitoimivallalle pitäisi kuitenkin olla varsin painavat perusteet, eikä siirtäminen voi ainakaan lainkäyttötehtävissä perustua pelkästään tarkoituksenmukaisuusarviointiin tai ensisijaisesti syyttäjien välisiin oma-aloitteisiin disponointeihin. Ehdotettua sääntelyä voidaan mainituista syistä pitää ongelmallisena myös perustuslain kannalta.

Ehdotetulla 21 §:n sääntelyllä on kiinteä yhteys rikosasioiden jakamista määrittelevään 20 §:ään. Säännöksen lähtökohtana on, että rikosasiat on jaettava syyttäjien käsiteltäviksi siten, että asianosaisten oikeus saada asiansa ratkaistuksi riippu-

mattomasti, puolueettomasti ja joutuisasti turvataan. Kuten säännöksen perusteluista käy ilmi, tarkoituksena on määritellä laissa rikosasioiden jakamisen periaatteet kansainvälisten suositusten mukaisesti objektiivisesti hyväksyttävin perustein. Näin taataan se, että asianosainen tai kukaan muukaan ulkopuolinen ei voi vaikuttaa siihen, kenelle syyttäjälle asia jaetaan. Lakiehdotuksen 20 §:n voidaan katsoa asianmukaisesti toteuttavan tämän sääntelytarkoituksen.

Lakiehdotuksen 20 §:n 1 momentin muotoilu on tosin ongelmallisen avoin, sillä säännöksestä ei käy ilmi, kenellä on päätösvalta rikosasioiden jakamisessa. Tällainen toimivalta voi kuitenkin kuulua vain syyttäjän esimiehelle, käytännössä valtakunnansyyttäjälle ja johtavalle aluesyyttäjälle. Näiden esimiesten syyttäjiin kohdistuvaa määräysvaltaa määritellään 20 §:n 2 momentissa. Myös 21 §:ssä tarkoitettua rikosasioiden siirtämistä toiselle syyttäjälle on perusteltua pitää 20 §:ssä tarkoitettuna rikosasioiden jakamisena, joka ei kansainvälisten suositusten mukaan voi perustua esimerkiksi tarkoituksenmukaisuusperusteisiin. Samalla kysymys on asianmukaisesta työnjaosta huolehtimisesta syyttäjien kesken, mikä kuuluu esimiehen tehtäviin.

Lakiehdotuksen 21 §:n virkamiesoikeudellisia ja perustuslaillisia ongelmia olisi nämä seikat huomioon ottaen mahdollista korjata muotoilemalla säännöstä rikosasioiden jakamista konkretisoiden ja työnjohdolliseen toimivaltaan perustuen. Säännöksessä voitaisiin esimerkiksi määritellä valtakunnansyyttäjälle ja johtavalle aluesyyttäjälle toimivalta siirtää syyttäjän käsiteltävänä oleva yksittäinen rikosasia toisen syyttäjän tehtäväksi, jos siihen on asian laatu ja muut seikat sekä 20 §:ssä määritellyt periaatteet huomioon ottaen erityinen syy. Tällainen erityinen syy voisi olla esimerkiksi se, että jutun asianosaiset ovat muuttaneet toiselle paikkakunnalle, tai muu vastaava asiallisesti perusteltu syy.

Kun kysymys on rikosasioiden eli syyttäjän virkatehtävien jakamisesta ja esimiehen työnjohdollisesta toimivallasta, siirtämisen ei voida katsoa edellyttävän siirron kohteena olevien syyttäjien suostumusta. Syyttäjät voivat kuitenkin vapaamuotoisesti kiinnittää siirtopäätösvaltaa käyttävän esimiehen huomiota siirron tarpeellisuuteen. Heitä on aiheellista myös kuulla ennen yksittäisen rikosasian siirtämistä.